

TEHNIČNI IN VSEBINSKI PROBLEMI KLASIČNEGA IN ELEKTRONSKEGA ARHIVIRANJA V LETU 2005

Posvetovanje je tudi v letu 2005 ostalo zvesto dolgoletni tradiciji, ki temelji na iskanju rešitev in spoznavanju novosti s področja klasičnega in vse bolj tudi elektronskega arhiviranja. Ohranili smo vsebinske sklope, ki obravnavajo bistvena vprašanja sodobne arhivske teorije in prakse:

1. Vsebinski problemi klasičnega arhiviranja pri ustvarjalcih in v arhivih;
2. Tehnični problemi klasičnega arhiviranja pri ustvarjalcih in v arhivih;
3. Problemi arhiviranja novih nosilcev informacij s poudarkom na informatiki v arhivih in arhivskih službah;
4. Aktualne novosti v arhivistiki in arhivski službi doma in v tujini;
5. Povezovanje med arhivi, muzeji, knjižnicami.

Zaradi aktualnosti razmer, ki zahtevajo sprejetje novega zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva in pomembnosti njegovih določb za usodo celotne slovenske arhivske teorije in prakse, smo se v letošnjem letu okrepili ne le organizacijsko, temveč tudi vsebinsko. Skupaj z Arhivom Republike Slovenije smo med naše vrste povabili predstavnike DLM Foruma. Prisluhnilo bomo njihovim izkušnjam s področja elektronskega arhiviranja, ki jih imajo in jih s pridom uporabljajo na Danskem, Norveškem, Švedskem, Nizozemskem, v Veliki Britaniji, Nemčiji in drugod.

Z vso resnostjo se zavedamo pomembnosti nakazanih zakonskih rešitev za hrambo informacij, ki bodo podlaga za proučevanje sodobne zgodovine. Sprejem novega zakona pomeni za arhive izvajanje novih nalog s področja varstva dokumentarnega gradiva in odpira probleme, ki terjajo ustrezne rešitve in ekzaktne odgovore. Naj v uvodu opozorim na nekatere izmed njih. Informacijska in tehnološka usmeritev slovenske družbe zahteva strokovne aktivnosti javne arhivske službe v segmentu ohranjanja in varovanja arhivskega gradiva v digitalni obliki. Dosedanje omejene konkretne arhivske strokovne izkušnje, predvsem pa obsežna strokovno-teoretična bibliografija s tega področja, kaže ta na to, da slovenski arhivisti že v preteklosti nismo bili ravnodušni do tega problema. Vprašanje pa je, kaj je na tem segmentu dejansko potrebno arhivirati? So to zajeti in organizirani podatki, načini njihove obdelave, uporabniški vmesniki, morda sistemsko okolje ali v določenih okoliščinah tudi elementi strojne opreme? Vprašanj je veliko, odgovorov pa vsaj toliko ali še več.

Po vsej verjetnosti je sedaj pravi čas, da na napravimo korak dalje. S pripravljeno sistemsko izgradnjo pravnih norm postavljamo ustrezne okvire, ki določajo postopke in načine arhivskega strokovnega dela na področju elektronskega arhiviranja. Vendar je v tem kontekstu potrebno opozoriti na spoznanje, da opravljeno delo še ne predstavlja vseh strokovnih osnov, na katerih lahko začnemo vzpostavljati elektronskih arhivov. Rešitve problemov, ki se pojavljajo se pogosto preveč poenostavljajo. Tako naj omenim enačenje vsebin »varovanja in ohranjanja dokumentarnega gradiva« in »arhiviranja arhivskega gradiva«. Res je, da poznamo različne modele življenjskega cikla dokumenta, vendar status »arhivsko« in status »dokumentarno« predstavlja veliko več kot določeno značilnost v okviru posameznega tovrstnega modela. Menim, da je v tem pogledu potrebno jasno postaviti dokumentacijsko stroko ob bok arhivski stroki, ne pa favorizirati eno na račun druge. Drugi problem, ki je v vsebinskem smislu tesno povezan s prvim, pa izhaja iz mnenj, da je potrebno z arhivskim gradivom v elektronskem okolju ravnati

popolnoma enako kot z dokumentarnim. Morda smo rešitve tudi na tem področju nekoliko poenostavili. Problem je veliko širši in zahteva potreben družbeni konsenz, ki bo temeljil na razlikovanju zahtev po opremljanju elektronskih dokumentov za potrebe poslovanja od zahtev po opremljanju za potrebe njegovega arhiviranja.

Znano je, da relativna dostopnost medijev spodbuja mnoge arhivske strokovne delavce k razmišljanju o smotrnosti vrednotenja in izločanja dokumentov v elektronski obliki. Tisti del strokovne javnosti, ki tovrstno gledanje odklanja, pa se upravičeno sprašuje, ali je pri nas uveljavljen negativni princip za klasično arhivsko gradivo ustrezen tudi za elektronska okolja. Obstajajo pa še mnenja, da bi bilo potrebno uveljaviti oba principa tako, da bi v ustreznih normativnih aktih določili pogoje in kriterije, po katerih se uporablja ta ali oni princip izločanja nepotrebne dokumentarne gradiva, njihovih elektronskih dodatkov, ali celo delov podatkovnih struktur. Po analogiji s klasičnim arhivskim gradivom se nam ob strokovnih obdelavah elektronskega arhivskega gradiva pojavijo vprašanja, ki so na videz obrobna. Eno takih je določanje razmerij med nivoji popisov klasičnih in elektronskih oblik arhivskega gradiva, predvsem tistih, ki so produkt elektronskih podatkovnih zbirk. Drugo, veliko bolj strokovno zahtevno vprašanje pa je povezano z oblikami tistih dokumentov, ki so s stališča njihove predstavitve neposredno odvisne od strojne oz. programske opreme. Strokovne prakse na tem področju ni, rešitev, ki se kažejo, je kar nekaj, toda vprašanje je, katera je dolgoročno ustrežnejša. Izguba tovrstnih informacij bo očitno predstavljala tudi popolno izgubo njihovih vsebin.

V slovenski arhivski teoriji in praksi je že pred časom postalo jasno, da za zapisovanje elektronskih dokumentov potrebujemo medije in okolja, ki jih je potrebno obravnavati dinamično. Njihova življenjska doba je v primerjavi z relativno stabilnimi klasičnimi mediji sila kratka. To pa zahteva uporabo popolnoma novih metod dela, ki se bistveno razlikujejo od tistih pri klasičnem arhivskem gradivu. Poenostavljeno bi lahko rekli, da je potrebno metode pasivnega arhiviranja zamenjati z metodami aktivnega arhiviranja. V obstoječe procese arhivskega strokovnega dela bo tako potrebno kmalu vpeljati nove oblike, vse skupaj pa ustrezno ovrednotiti tako s stališča človeških virov, kot tudi s stališča finančnega pokrivanja novih zahtev.

Omejevanje na področju človeških virov bo zahtevalo iskanje racionalnih oblik zajemanja podatkov. Znano je, da tehnološke rešitve s področja varovanja in ohranjanja dokumentov v elektronski obliki omogočajo vzpostavljanje določenih informativnih pomagal, ki bi jih lahko poimenovali kot eklektična. Še vedno pa ostajajo odprta vprašanja vzpostavljanja kontekstualnega okolja za potrebe razumevanja arhiviranih vsebin dokumentov v elektronski obliki. Na tem področju bodo samo ustrezno izobraženi in motivirani kadri lahko napravili korak naprej. Že danes pa lahko ugotavljamo, da je sistem izobraževanja arhivskih strokovnih delavcev premalo usmerjen v smeri oblikovanja specialističnih profilov, ki so potrebni za obvladovanje elektronskih oblik dokumentov v arhivskih okoljih.

Vidimo tudi, da je strokovnih vprašanj in dilem, ki so povezane z elektronskim arhiviranjem zelo veliko. Ob vsem tem pa ne smemo pozabiti še na spekter problemov, ki so povezani s klasičnim arhivskim gradivom, splošnim univerzalnim dostopom do podatkov v arhivih in še bi lahko naštevali. Prepričana sem, da bomo na letošnjem posvetovanju dobili odgovore na mnoga zgoraj postavljena vprašanja, če pa ne, pa vsaj strokovne usmeritve, ki bodo nadgradile naša razmišljanja.

mag. Slavica Tovšak
direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor